

Számítógépes kísérlet a statisztikai kiadványok tartalmi feltárására*

DIENES Gedeonné - KISS Judit - SULÁSZ Kosztász

A statisztikai források sokfélesége és eltérő technikai felépítése erősen megnehezíti az adatok összekeresését és további felhasználását. Részletes tartalmi feltárásuk ezért hagyományos módszerekkel szóba sem jöhet, viszont a növekvő információigények egyre sürgetőbben követelik az ilyen fajta dokumentációs feldolgozást is. Ezért igyekeztünk kísérleti módszerrel megkeresni azt a formát, amelyben a szükséges tájékoztatást a legrövidebb időn belül megkaphatja akár a könyvtáros, akár közvetlenül a kutató.

Korunk modern számítógépeinek technikáját felhasználva, a Központi Statisztikai Hivatal ICT 1904-es számítógépén KWIC-rendszerű, permutált szövegekörnyezetes forrásjegyzéket állítottunk össze. Az alább ismertetett témakörben címtároló jellegű adatfeldolgozást végeztünk, vagyis szöveges formában meghatároztuk egy-egy statisztikai tábla tartalmát, de nem magukat az adatokat, hanem azok lelőhelyét adtuk meg.

I. AZ ELŐKÉSZÍTŐ MUNKA FÁZISAI

1. A TÉMAKÖR

Mindenekelőtt meg kellett állapítanunk, hogy a) a statisztika mely szakterületét, b) hazai vagy nemzetközi vonatkozásban, c) milyen időhatárok között dolgozzuk fel.

Első kísérletünkhöz olyan anyagot kerestünk, amely szélesebb körű érdeklődésre tarthat számot. Így esett választásunk a munkabér-, kereset- és jövedelemstatisztikára. Egyrészt takarékosabból, másrészt az index használhatósága érdekében szűkítettük

---

* Beszámoló a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára "Munkabér, kereset, jövedelem - KWIC Index 1960-1968." c. kiadványának munkatapasztalatairól. - A feldolgozást a KSH Könyvtárának igazgatója, dr. Dányi Dezső és a Bibliográfiai Osztály vezetője, dr. Hajdu Elemérné irányította.

ezt a témakört, mellőzve a háztartás-statisztikai jellegű, a népgazdasági mérlegekre, valamint a nemzeti jövedelemre vonatkozó kiadványokat. E körből a magyar kiadványokat dolgoztuk fel, mert ezek hiánytalanul rendelkezésünkre álltak. Közülük is azokat választottuk, amelyek adatai az 1960-1968-as évekre vonatkoznak, mivel a legfrissebb adatok iránt a legnagyobb a kereslet.

Az így adódó anyagból a KSH azon kiadványait kivántuk feldolgozni, amelyek nyilvánosak (tehát fellelhetők a könyvkereskedelmi forgalomban vagy a könyvtárakban). Ezek közül is mellőztük az előzetes jelentéseket és elemző (számadatos részt nem tartalmazó) kiadványokat, valamint a reálbérrel, reáljövedelemmel foglalkozó táblákat.

A fentiek alapján végül 33 féle kiadványtípus 111 kötete kerülhetett feldolgozásra.

2. A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

a) Már a témakör kiválasztása során megállapítottuk, hogy a modern adatbankok két formája közül nem az adattároló, hanem a címtároló jellegű felel meg leginkább a könyvtári tájékoztatás szükségleteinek. Ilyen feldolgozáshoz legalkalmasabbnak egy permutált szöveggörnyezetes tárgymutató, az ún. KWIC-index látszott.

b) A KWIC (Key words in context) rendszerű feldolgozás olyan kulcsszó (tárgyszó) rendszer, amelyben a tárgyszavak egymással összefüggésben állnak, mondatot alkotnak. A mondatokban szereplő, relevánsnak minősített tárgyszavakat (deskriptorokat) a számítógép permutálja és a keresőoszlop megfelelő betűrendjébe sorolja.

Az eddig hazánkban megjelent KWIC-indexek (például az Ügyvitelgépesítési, számítástechnikai szakirodalmi KWIC-index, az Építéstervezés "Gyorsindex" sorozata, az MTA Automatizálási Kutató Intézetének KWIC-index-sorozata) a dokumentumok címeit tekintették permutációs egységeknek. A KSH Könyvtárának ez a kísérleti indexe viszont a dokumentumok belső tartalmának megfogalmazásán, feltárásán alapul.

c) Már az előkészítő munkálatok első fázisában konzultáltunk a programozóval az egyes, megoldásra váró kérdésekről. Meg kellett ismerkednünk a gépi feldolgozás által nyújtott lehetőségekkel, ill. keretekkel.

Indexünk programja az ICT 1904-es számítógépre COBOL nyelven készült. A gép sornyomtató kapacitása soronként 160 pozíció (betű- vagy jelhely). Ebből - gépi okok miatt - 155 pozíciót használhattunk fel.

A feldolgozás gépi alapbizonylata 80 oszlopos lyukkártya volt. Szövegsorainkról átlagban 2-2 kártya került lyukasztásra, előnyomtató lyukasztási űrlap alapján. Az űrlapot a programozó utasításai alapján töltöttük ki (II. 4. pont és 1. melléklet).

II. A FELDOLGOZÁS MUNKAFÁZISAI

1. A TEZAUROSZ

A kiadványok munkaügyi vonatkozású tábláiban szereplő kifejezések kigyűjtése alapján állítottuk össze a tezaurust, amely a táblák címében, fejlécek és oldalrovataiban, lábjegyzeteiben fellelhető fogalmakat tartalmazta. A benne foglalt deskriptorok katalóguskartonjait annyi példányban készítettük el, ahány munkatárs vett részt a feldolgozásban, hogy biztosítsuk az egységes szóhasználatot.

a) Már ebben a fázisban meghatároztuk a *r e l e v á n s* és *i r r e l e v á n s* szavakat. Relevánsnak minősítettünk minden olyan szót, amely - feltételezésünk szerint - a keresés vezérszava lehet (pl. munkás, alkalmazott, foglalkoztatott, munkabér, kereset, prémium, ipar, mezőgazdaság, kereskedelem stb.). Az irreleváns szavak lehettek

- egyértelműen irrelevánsak, amelyek a keresés szempontjából nem jöhetnek számításba (pl. körönként, áganként, szerint, a, az, egy, és, stb.);
- esetenként irrelevánsak: ha valamely releváns szó egy szövegsorban kétszer szerepel, akkor az egyik helyen irrelevánsnak minősül, a kétszeri azonos permutáció elkerülése végett. Ez utóbbit a szövegsorok kialakításánál esetenként döntöttük el.

b) A tezaurusz segítségével - lehetőség szerint - kiküszöböltük a nyilvánvalóan szinonim fogalmak kettős használatát. A keresés megkönnyítésére a tezauruszban, majd az indexben ezekről utalókat helyeztünk el (pl. ipari tanulók lásd szakmunkás-tanulók). Ugyancsak utalókkal jelöltük a kereső számára, hogy hol található még témájához kapcsolódó információt az indexben (pl. munkások lásd még termelők, szöv. építőipar lásd még építőipari szervezetek stb.).

Az irreleváns szavak előtt idézőjelet alkalmaztunk, mivel a gép csak spáciumra permutál (lásd az 1. mellékletet).

Ha valamely összetett szó második tagját is relevánssá akartuk tenni, az összetett kötőjel és spácium alkalmazásával szétbontottuk, hogy a szó mindkét tagja megjelenjen a keresőoszlopban. (Pl. munka- bér; szak- munkás; stb.).

c) A tezaurusz összeállításánál megállapodtunk egyes gyakran használt vagy nagyon hosszú szavak egyértelmű, mindig egységesen használt rövidítésében. Ezek feloldását az index elején a többi rövidítés magyarázatával együtt megadjuk.

2. A KÓDRENDSZER

Több kiadvány kísérleti feldolgozása alapján - a mintavétel és a tezaurusz segítségével - dolgoztuk ki kódrendszerünket. Megállapodtunk továbbá bizonyos jelek és

rövidítések használatában is. Mindezekre azért volt szükség, mert a rendelkezésünkre álló 155 pozíciót a legoptimálisabban igyekeztünk kihasználni.

a) Mivel indexrendszerünk nem az adatokat, hanem lelőhelyüket közli, szövegsoraink előtt 10 pozíciót tartottunk fenn a lelőhely jelölésére. Minden feldolgozott kiadvány azonosító kódot kapott - az egyedi kiadványok kétpozíciós számkódot, a periodikusan megjelenők kétpozíciós betűkódot. Az azonosító kód után a kiadvány az oldalszámát is megadtuk, amelyen a keresett adat található. Az oldalszám után kötőjellel jeleztük, ha a tábla több oldalon keresztül folytatódott, illetve ha több, egymás után következő táblát vontunk össze.

A periodikus kiadványok ismétlődő tábláit összevontan dolgoztuk fel, így oldalszámot csak egyedi táblák feldolgozásánál adhattunk.

b) A táblajellemzők a kísérleti feldolgozás során 2 csoportra tagolódtak:

- az á l l a n d ó jellemzők (az adatok időhatárai és megjelenési formái) számára, amelyek valamilyen formában minden táblában szerepelnek, 15 pozíciót tartottunk fenn szövegsoraink után. Itt közöltük az adatok lerövidített időhatárait (pl. 60-67). Az évek után római számmal jelöltük a negyedéves bontású és arab számmal a havi bontású adatok közelebbi időpontját. Eszmei időpont esetében az évet és a hónapot adtuk meg, így a 64.9 jelenti az 1964. szept. 30-i adatfelvétel eredményeit. Ugyancsak lerövidítve közöltük az adatok megjelenési formáit:

% - százalékos adat,

FN - férfi-nő,

F - forint; stb.;

- táblánként v á l t o z ó jellemzőkkel alkottuk meg magukat a szövegsorokat, a fennmaradt 130 pozíciót felhasználva.

: a kettőspont előtti szó minden esetben főfogalmat jelent, amelynek bontását - a tábla szerkezetének megfelelően - szövegsorainkban a kettőspont után felsoroljuk. (Pl.: munkások"átlagos havi keresete áll közlekedésben: vasuti közuti vizi légi"közlekedés.)

+ jellel jeleztük a fogalom után, hogy a feldolgozott táblában e fogalom további, részletesebb bontásban szerepel. A bontás az egyes kiadványtípusok szerint különböző lehet. Például az alkalmazottak+ a táblában általában műszaki, adminisztratív, kisegítő és egyéb alkalmazottakra tagolódik. Egy mezőgazdasági vonatkozású táblában azonban az alkalmazottak+ állandó és időszakos alkalmazottakat, a kereskedelmi jellegű táblázatokban pedig forgalomtól függő és forgalomtól független alkalmazottakat jelent. Hasonlóképpen a többi + jellel jelölt fogalom esetében is kiadványonként eltérő lehet a további bontás.

= használata szövegsorainkban azt jelenti, hogy az egyenlőségjel előtt álló fogalomra a táblában önálló adat nincs, csak másik fogalommal összesítve. A munkások= alkalmazottak= pl. azt jelenti, hogy a táblában közös, összesített adat szerepel a két fogalomra. A munkások= alkalmazottak=

zottak jelölést pedig akkor használjuk, ha a munkásokra nincs önálló adat, csak az alkalmazottakkal összesítve, az alkalmazottakra viszont önálló adat is van.

c) A táblák szöveges megfogalmazásánál értelmes, összefüggő mondatokat igyekeztünk kialakítani, bár az állítmányt és a jelentéstartalommal nem bíró szavakat (kötőszó, névelő) a lehetőség szerint elhagytuk.

3. SZÖVEGSOROK KIALAKÍTÁSA

A kiadványok összegyűjtése után került sor a munkabér-, jövedelem-, keresetadatokat tartalmazó táblák kijelölésére. Itt feldolgoztunk olyan táblákat is, amelyek "Általános adatok", "Fontosabb adatok iparáganként" címmel munkabérrovatokat vagy sorokat is tartalmaztak.

a) Mivel a táblacímek témánk szempontjából vagy egyáltalán nem, vagy nem megfelelő mélységben határozták meg közelebbről a tábla tartalmát, szövegsorainkat az alábbi elemekből kellett összeállítanunk: táblacím; fejl- és oldalrovat; a tábla lábjegyzete; a táblára vonatkozó, de a kiadvány más részéből (pl. címéből vagy előszavából, módszertani megjegyzéseiből stb.) meritett információk.

Ezekből a táblajellemzőkből értelmes, összefüggő - állítmány nélküli - szövegsorokat, mondatokat állítottunk össze. A mondatoknak pontosan kellett tükrözniük a tábla tartalmát, terjedelmük viszont nem haladhatta meg a soronkénti 130 pozíciót.

A táblák szerkezetének megfelelően megtörténhetett az is, hogy egy tábla tartalmát csak több sorban tudtuk kifejezni, és az is, hogy több tábla tartalmát egy sorban megfogalmazhattuk.

A szövegsorok kialakításánál kitűnt, hogy a rendelkezésünkre álló anyagi és technikai keretek között nem biztosíthatjuk a táblákban szereplő összes ismerv visszatükrözését. Ezért - mindig a tábla szerkezetének megfelelően - ki kellett alakítanunk azt a hierarchia-szintet, amellyel lerövidítve, összevonva, de pontosan visszaadjuk a tábla tartalmát.

b) A hierarchia-szintek jelölésére egyezményes és egységes jeleket alkalmaztunk:

Alapsorainkban - amennyiben az értelemszerű összefüggés ezt másként nem kívánta - a fogalmak sorrendje a következő volt:

- (1) Foglalkozási ágak, szakmák, ezek összefoglaló fogalmai (pl. foglalkoztatottak, munkások, építőipari munkások, alkalmazottak, műszaki alkalmazottak, szak- munkások, bányászok, bedolgozók stb.);
- (2) jövedelem- és bérformák (pl. munka- bér, átlagos havi kereset, átlagos napi kereset, húségjutalom, átlagos évi prémium, átlagos havi jövedelem stb.);

- (3) szektorok, népgazdasági ágak (áll szektor, szöv szektor, áll ipar, szoc mezőgazdaság, szöv kereskedelem stb.)
- (4) iparcsoportok, vállalatok, szervek (tejipar, gépipar, vasuti közlekedés, tanácsi vállalat stb.);
- (5) egyéb információk (földrajzi meghatározás: Budapesten, megyénként, városenként stb.; egyéb meghatározás: beszámított szolgálati idő, korcsoport, állománycsoport, iskolai végzettség, tevékenységi kör stb.).

Az (1), (2) és (3) csoport képezte szövegsoraink alapinformációit. Így mindhárom csoportból legalább egy-egy információ minden szövegsorunkban szerepel. Például:

(1)	(2)	(3)
munkások munka- bére áll iparban		

A (4) és (5) csoport segédinformációkat tartalmazott, amelyekkel a tábláknak megfelelően, értelemszerűen egészítettük ki szövegsorainkat:

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
munkások munka- bére áll iparban: tejipar megyénként és Budapesten				

Az (5) csoport segédinformációit - a könnyebb érthetőség kedvéért - néha a (2) és (3) csoport között is elhelyeztük:

(1)	(2)	(5)	(3)
munkások munka- bére szakképzettség szerint áll iparban:			
		(4)	(5)
		tejipar megyénként és Budapesten	

4. A FELDOLGOZÁS BIZONYLATAI

a) A feldolgozandó kiadványok jegyzéke hagyományos katalóguskarton formában készült, és "munkalap"-ként végigkísérte az előkészítést, a feldolgozást és a gépi munka minden fázisát.

A munkalap a kiadvány egyszerűsített címfelvételén kívül, a feldolgozási munkamene-tek sorrendjében, a következőket tartalmazta:

- a feldolgozó névjelét
- a feldolgozott táblák és a belőlük készült szövegsorok számát
- a feldolgozást ellenőrző névjelét
- a lyukasztási űrlapokat gépelő névjelét
- az űrlapok számát (ez egyenlő a kártyaszámmal)
- a lyukasztási űrlapokat ellenőrzők (összeolvasók) névjelét
- a lyukasztásra átadás napját
- a lelyukasztott és kiírt szövegsorlistát ellenőrzők (összeolvasók) név-
jelét.

A munkalapok címfelvételeiből készítettük később indexünk második részét, a "Feldolgozott kiadványok jegyzéké"-t. E bibliográfiában a kiadványok a kódok szám-, illetve betűrendjében helyezkednek el.

b) A táblák feldolgozását, vagyis a szövegsorokat a munkatársak gépelve, a megadott pozícióhatárok között készítették el. A feldolgozás helyességének ellenőrzése után került sor a lyukasztási űrlapok gépelésére. Kitöltésüknél az alábbi szempontokat kellett figyelembe vennünk:

- egy űrlapra csak egy kiadvány szövegsorai kerülhettek
- az űrlap utolsó sora mindig üresen marad
- két sorban elhelyezkedő szövegsor esetében az első sor szövegrésze mindig 69 pozíció legyen, a maradék - függetlenül a választási szabályoktól - a második sorba kerül
- idézőjel előtt spácium nem lehet
stb.

c) A szövegsorok lyukasztásának ellenőrzésére a kódszámok és ezen belül az oldal-számok növekvő sorrendjében kiírt szövegsor-listát kaptunk.

d) A keresőoszlopban megjelenő vezérszavakról betürendes listát kaptunk, amely minden szót csak egyszer, de minden megjelenési formájában tartalmazott. E lista segítségével ellenőrizhettük, hogy szövegsorainkban nem maradt-e irreleváns szó vezérszóként.

III. AZ INDEX HASZNÁLATA

(lásd a 2. mellékletet)

A 33 kiadványtípus 111 kötetéből 1950 szövegsort állítottunk össze. Ezek permutálásával 15 800 un. gépsor készült, tehát szövegsoronként a releváns szavak száma átlagosan 8 volt.

Minden szövegsor minden relevánsnak minősített szavát a számítógép egyszer a lapok baloldalán elhelyezkedő keresőoszlop betürendjébe sorolta. A permutálás nem változtatja meg a mondatrészek sorrendjét, csak gyűrűzteti a szövegsort.

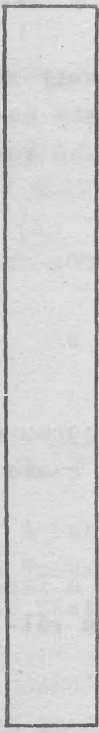
Egyszerű példával illusztrálva: ha a

/1   /2   /3   /4   /5   /6
munkások munka- bére szakmánként áll iparban *

megfogalmazásu szövegsorunkból minden szót, kivéve a "szakmánként"-et relevánsnak minősítettünk, akkor a permutált anyag az alábbi formában jelenik meg a keresőoszlop megfelelő betürendjében:

- 1 munkások munka- bére szakmánként áll iparban *
- 2 munka- bére szakmánként áll iparban * munkások
- 3 bére szakmánként áll iparban * munkások munka-
- 5 áll iparban * munkások munka- bére szakmánként
- 6 iparban * munkások munka- bére szakmánként áll

1. MELLÉKLET

3-6	7-8	9	
118	00	munkavállalók"átlagos havi keresete áll építőiparban: magasépítőipar	
118	01	mélyépítőipar építési- szerelőipar x 60-64 f xx	
118	10	munkások"átlagos havi, óra- keresete áll építőiparban: magasépítőipar	
118	11	mélyépítőipar építési- szerelőipar x 60-64 f xx	
118	20	építőipari munkások"átlagos havi, óra- keresete áll építőiparban: mag	
118	21	asépítőipar mélyépítőipar építési- szerelőipar x 60-64 f xx	
118	30	műszaki, adminisztratív alkalmazottak"átlagos havi keresete áll építő	
118	31	iparban: magasépítőipar mélyépítőipar x 60-64 f xx	
118	40	műszaki, adminisztratív alkalmazottak"átlagos havi keresete áll építő	
118	41	iparban: építési- szerelőipar x 60-64 f xx	
118	50	szakmunkástanulók, kisegítők"átlagos havi keresete áll építőiparban:	
118	51	magasépítőipar mélyépítőipar építési- szerelőipar x 60-64 f xx	

78 79 80

23	106-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	ÉPÍTÉSI-SZERELŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	57-60	F
24	100	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	ÉPÍTÉSI-SZERELŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	59-61	F
25	106-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	57-60	F
26	100	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	57-60	F
CI		ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	IPARBAN:	NEHÉZIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	59-61	F
06	151	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	KÖZLEKEDÉSEN=	HÍRKÖZLESEBEN= * FORGALMI SZEMÉLYZET, MUNKASOK, MÚSZAKI,	63-67	F
26	147	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	KÖZLEKEDÉSEN=	HÍRKÖZLESEBEN= * FORGALMI SZEMÉLYZET, MUNKASOK, MÚSZAKI,	60-66	F
02	555-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ALL	ÁTLAGOS HAVI	KERESETE ALL IPARBAN:	66-67	F
02	512-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ÁTLAGOS HAVI	KERESETE ALL	IPARBAN:	49-65	F
02	512-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ÁTLAGOS HAVI	KERESETE SZOC	IPARBAN:	49-65	F
02	512-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ÁTLAGOS HAVI	KERESETE SZOC	IPARBAN:	54-64	F
02	674-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	MUNKA-	BÉRE	ÁTLAGOS HAVI	KERESETE SZOV	IPARBAN:	54-64	F
19	487	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	NYERESÉGRE SZÉSEDESE	ES	MEGOSZLÁSUK	KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	54-64	F
19	196-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	NYERESÉGRE SZÉSEDESE	ES	MEGOSZLÁSUK	KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	59-60	F
19	580-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	NYERESÉGRE SZÉSEDESE	ES	MEGOSZLÁSUK	KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	59-60	F
19	615-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	NYERESÉGRE SZÉSEDESE	ES	MEGOSZLÁSUK	KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	59-60	F
19	660-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	NYERESÉGRE SZÉSEDESE	ES	MEGOSZLÁSUK	KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	59-60	F
15	215-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	NYERESÉGRE SZÉSEDESE	ES	MEGOSZLÁSUK	KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	59-60	F
25	117	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	PREMIUMA	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	ÉPÍTÉSI-SZERELŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	60-64	F	
24	102	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	PREMIUMA	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	59-61	F	
25	117	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	PREMIUMA	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	60-64	F	
24	102	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	PREMIUMA	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	59-61	F	
23	108	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	PREMIUMA	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * MUNKASOK, MÚSZAKI,	59-60	F	
CB		ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL IPARBAN BUDAPESTEN * MUNKASOK, MÚSZAKI,	60-10-62-10	X
11	557-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	270-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	270-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	170-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	170-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	450-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	170-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	170-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	170-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	170-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	080-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL, SZOV, SZOC KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	368-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	525-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV, KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	525-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	525-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	254-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	456	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	254-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	254-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
10	424	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	254-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
11	254-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	ES	MEGOSZLÁSA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	SZOV KÖNNYŰIPARBAN:	60-64	X
19	628	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	KÖNNYŰIPARBAN:	VEGYESIPAR+ * MÚSZAKI,	60-64	X
24	521	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MUNKASOK, MÚSZAKI,	61.9	FN
25	120	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	ÉPÍTÉSI-SZERELŐIPAR+ * SEGÉD-MUNKASOK, MÚSZAKI,	60-9-64.9	
24	108-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	ÉPÍTÉSI-SZERELŐIPAR+ * SEGÉD-MUNKASOK, MÚSZAKI,	59.9-61.9	
23	115-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	ÉPÍTÉSI-SZERELŐIPAR+ * SEGÉD-MUNKASOK, MÚSZAKI,	57.9-60.9	
25	120	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * SEGÉD-MUNKASOK, MÚSZAKI,	60-9-64.9	
24	108-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * SEGÉD-MUNKASOK, MÚSZAKI,	59.9-61.9	
23	115-	ADMINISZTRATIV	ALKALMAZOTTAK	SZAMA	KERESET-KATEGORIÁNKENT	ALL	ÉPÍTŐIPARBAN:	MAGASEPÍTŐIPAR+ * SEGÉD-MUNKASOK, MÚSZAKI,	57.9-60.9	

A kiadvány használatánál tehát a következőképpen kell eljárni:

- a) először meg kell határozni a fogalmakat, szavakat, amelyek a keresett témát jellemzik;
- b) ezeket a szavakat kell megkeresni a baloldali keresőoszlop megfelelő betűrendjében;
- c) a soron belül meg kell keresni a mondat végét jelző csillagot. A csillag után kezdődő mondat olvasását - ha jobb oldalt véget ér - ugyanabban a sorban kell baloldalt folytatni;
- d) azonos vezérszóval valószínűleg több szövegsort találunk, amelyek között bizonyos tartalmi eltérés van. Ezek közül kell kiválasztani a megfelelő információt tartalmazó sort vagy sorokat. Ezután a jobboldali rovat ismérvei döntenek el (pl. időhatárok), hogy melyik szövegsor felel meg leginkább a kereső által felállított követelményeknek;
- e) végül a kiválasztott sor baloldali rovata jelzi (a kiadványjegyzék segítségével), hogy a kérdéses tábla mely kiadvány hányadik oldalán található.

Tegyük fel, hogy ez a használó kérdése: "Hány forint volt 1965-ben a munkások átlagos havi keresete az élelmiszeriparban?"

Mind a 4 vezérszónál 2-2 azonos megfogalmazású, tartalmilag igényeinek megfelelő szövegsort talál.

16 021 MUNKÁSOK ÁTLAGOS HAVI KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR ÉLELMISZERIPAR X 49-61 F
07 024 MUNKÁSOK ÁTLAGOS HAVI KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR ÉLELMISZERIPAR X 49-65 F

16 021 HAVI KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR ÉLELMISZERIPAR X MUNKÁSOK ÁTLAGOS 49-61 F
07 024 HAVI KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR ÉLELMISZERIPAR X MUNKÁSOK ÁTLAGOS 49-65 F

16 021 KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR ÉLELMISZERIPAR X MUNKÁSOK ÁTLAGOS HAVI 49-61 F
07 024 KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR ÉLELMISZERIPAR X MUNKÁSOK ÁTLAGOS HAVI 49-65 F

16 021 ÉLELMISZERIPAR X MUNKÁSOK ÁTLAGOS HAVI KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR 49-61 F
07 024 ÉLELMISZERIPAR X MUNKÁSOK ÁTLAGOS HAVI KERESETE ÁLL IPARBAN: NEHÉZIPAR KÖNNYŰIPAR 49-65 F

Az időhatárokat jelző jobb oldali rovatból látja a használó, hogy nem a 16. sz. kiadvány 21. oldalán, hanem a 07. sz. kiadvány 24. oldalán találja meg azt az adatot, amelyre szüksége van.

*

A kiadvánnyal kapcsolatos eddigi tapasztalatainkból általánosságban a következőket szűrhetjük le. A feldolgozás meglehetősen komoly szellemi és anyagi ráfordítást igényel. Így az ilyen típusú munka egy könyvtárban akkor látszik célszerűnek, ha a gépi kapacitás a fenntartó intézmény révén költségmentesen áll rendelkezésre, ha a kiadványt magas példányszámban lehet közreadni, illetve ha a kiadvány folyamatos szolgáltatás, tehát bizonyos munkák (folyamatszervezés, program, kísérleti futtatás stb.) nem ismétlődnek. Nem kétséges, hogy a gépi feldolgozás során szerzett tapasztalatok is nagy mértékben fogják növelni az ilyenfajta dokumentációs munka gazdaságosságát.

BECKER, J. - HAYES, R.: Information storage and retrieval. Tools, elements, theories. New York, 1963. Wiley. XI, 448 p. (Information science.)

KWIC Index. 3. Ausgabe. Wien, 1965. IBM Literaturdienst. 187 p.

A tezaurusz fogalma. - A Német Dokumentációs Társaság terminológiai szakbizottságának meghatározása. = Informatika, 1969. 3.sz. 26-27.1.

WERSIG, G.: Eine neue Definition von Thesaurus. = Nachrichten für Dokumentation, 1969. 2.no. 53-62.p.

-----
 hírek x külföldi hírek x külföldi hírek x külföldi hírek

BIBLIOBUSZ-CSILLAGTURÁT is rendeztek a Deutsche Büchereiverband és a Verein der Bibliothekare an Öffentlichen Büchereien 1970. májusi, würzburgi évi közgyűlése alkalmából. Jelenleg több mint 80 bibliobusz működik az NSZK-ban; a találkozó jó alkalmat adott a tapasztalatcserére, új bibliobusztípusoknak és benük a korszerű berendezések (pl. fotomechanikus kölcsönzési nyilvántartás) alkalmazásának a bemutatására. (Bibliotheksdienst, 1970. 4. sz.)

MENETRENDSZERŰ KAMIONOKKAL bonyolítják le a könyvtárközi kölcsönzést Északrajna-Wesztfáliában. A bochumi egyetemi könyvtár irányítja a munkát. Az egyik kamion Köln - Bonn - Aachen - Düsseldorf - Duisburg - Essen, a másik pedig Dortmund - Detmold - Bielefeld - Münster utvonalon közlekedik, hetenként háromszor. Így átlag 8 nap alatt ki tudják elégíteni az igényléseket. Az értéknilyánítással küldött könyveket ezután is postán továbbítják. (Bibliotheksdienst, 1970. 4. sz.)

A HIPPISAJTÓ (underground press) el nem hanyagolható voltára hívta fel a könyvtárosok figyelmét az Assistant Librarian 1970. évi 2. számában M. Darwell. A lap olvasói élénken reagáltak a cikkeire, túlságosan óvatosnak minősítették. Rámutatnak, hogy a "földalatti sajtó" kifejezés igen sokféle jellegű orgánumot foglal össze. Az egyik hozzászóló szerint a Rolling Stone nélkülözhetetlen azok számára, akik a modern zenében tájékozódni akarnak, az Idiot International az iráskultúra igen magas színvonalán áll, a Peace News pedig páratlanul gazdag és tárgyilagos tájékoztatást nyújt a világpolitika eseményeiről. Egy másik 10 olyan angol és amerikai cikket és bibliográfiát említ az utolsó másfél évből, amely ilyen folyóiratokkal foglalkozik. (Assistant Librarian, 1970. 4. sz.)

A CSÖKKENT LÁTÁSUAKNAK már 200 öregbetűs könyv áll rendelkezésére a darmstadti városi könyvtárban. (Dokumentation, Fachbibliothek, Werkbücherei, 1970. 3. sz.)

VAKOK SZÁMÁRA adott ki - 3,5 kg súlyú és 47x57 cm nagyságú - világotlaszt a lipcsei Deutsche Zentralbücherei für Blinde. A könyvtár 1894 óta áll fenn, állománya 18 000 kötet könyv és 8000 kotta. - A hamburgi Norddeutsche Blindenbücherei (amelynek vezetője és legtöbb munkatársa is vak) saját stúdiójában készíti el a világirodalom remekeinek és sok könnyű olvasmánynak a magnófelvételét, fiatal színészek előadásában. 10 év alatt 1700 mű felvételét gyűjtötték össze. A "Csendes Don" hangszalagon: 3759 perc. (Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 1970. 2. sz.)

A BETEG EGYETEMI HALLGATÓK központi könyvtárát (Bibliothèque universitaire centrale des étudiants malades) 1956-ban szervezték meg Párizsban, hogy kézi- és szakkönyvekkel lássa el az ország különböző részein egyetemi szanatóriumokban elhelyezett diákokat. E szanatóriumokban betürendes és szakkatalógust tartanak a könyvtár anyagáról. Az intézmény 1969-ben új helyiségbe költözött, amely 35 000 kötet elhelyezésére alkalmas. Jelenlegi állománya 28 500, 1969. évi gyarapodása 1600 kötet, szemelyezete 11 fő. 1969-ben 18 000 kötetet küldött szét a beteg diákoknak, ebből 13 200 kötetet az egyetemi szanatóriumokba. (Bull. des Bibliothèques de France, 1970. 2. sz.)